

МЕТОДИЧКИ ПРИРУЧНИК

при коришћењу уџбеника и радних листова за српски језик
7–8. разреда српских основних школа
са српским наставним језиком

„Методички приручник” наставе српског језика у 7. и 8. разреду основне школе намењен је наставницима који раде у школама са наставним српским језиком или двојезичним школама у Мађарској.

У садржај уџбеника уврштени су сви садржаји које предвиђа васпитно образовни програм „НАТ” .

Начин обраде градива је понуђена могућност и помоћ методичке обраде обавезног садржаја.

Уџбеник и радна свеска садрже обраду новог градива и разноврсна вежбања за обнављање, утврђивање и систематизовање знања и вештина.

Уџбеник се састоји из два дела: први део је намењен 7. разреду, а други део 8.

Ученици треба да савладају основна знања:

- о језику као средству споразумевања
- о месту српског језика међу другим словенским језицима
- о дијалектима српског језика
- о нормирању српског књижевног језика
- о развоју српског књижевног језика
- о синтакси и синтаксичким јединицама

Правописом се потврђују већ раније стечена знања.

У 8. разреду знања о падежима се проширују у тематској јединици:

- Значење и функција падежа
- Падежна синонимија

Ученици треба да савладају технику брзог читања у себи, оспособе се за летимично читање, читање „с оловком у руци” и читање са разумевањем прочитаног.

Треба да се упознају са раслојеношћу српског књижевног језика и начинима богаћења фонда речи и културом усменог и писменог изражавања.

Програмске јединице из језика и језичке културе се надовезују.

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писмену

комуникацију стандардним српским језиком. Отуда захтеви нису усмерени само на језичка правила и граматичке теореме, већ и на њихову функцију. На пример, реченица се не упознаје само као граматичка јединица (са становишта њене структуре), већ и као комуникативна јединица (са становишта њене функције у комуникацији).

У настави граматике ученицима језик треба представити и тумачити као систем. Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција.

Поступност се обезбеђује самим избором и распоредом наставних садржаја, запажањем, уочавањем, усвајањем, препознавањем, разликовањем, обнављањем, систематизацијом.

Правопис се савладава путем систематских вежбања, која се организују често, разноврсно и у различитим облицима писмених вежби. Ученике треба навикавати да увек, у свакој ситуацији, обрате пажњу на правописна правила и да се служе правописним речником.

Вежбе за усвајање и утврђивање знања из граматике до нивоа практичне употребе у новим говорним ситуацијама, проистичу из програмских захтева, али су у великој мери условљени конкретном ситуацијом у одељењу.

Знање језика ученика није хомогено, стога наставник има доминантну улогу у томе да диференцијалним радом, и код оних ученика који немају довољно језичко знање, оствари минималне захтеве, предвиђене програмом.

Садржај вежбања у настави језика се мора одређивати на основу систематског праћења говора и писања ученика.

Тако ће и настава језика бити у функцији оспособљавања ученика за правилно комуницирање савременим књижевним језиком.

У настави граматике треба примењивати следеће поступке:

- ученике у довољној мери мотивисати да активно учествују на часу
- мотивација за самостални рад
- час треба да буде усмерен ка постављеном циљу, не дозвољавајући да се скрене од тога

- повезивање наставе језика са доживљавањем уметничког текста
- откривање стилске функције језика
- коришћење уметничких доживљаја као мотивације за учење
- усавршавање знања српског стандарног језика
- систематска вежбања у говору и писању
- неговање примењеног знања и умећа
- остваривање континуитета у систему правописних вежбања
- повезивање знања о језику са говорном праксом

Веома је важно да се код ученика пробуди радозналост при обради нове наставне јединице. Потребно је да се уврсте у рад одговарајући текстови и говорне ситуације да би се појачао истраживачки и стваралачки однос ученика према језику.

Ученике је потребно упутити на оне текстове и говорне ситуације у којима се одређена језичка појава природно јавља и испољава.

Текстови би требало да буду познати ученицима, а ако нису, треба разговарати о њима.

Ученички доживљаји чине граматичко градиво конкретнијим, лакшим, применљивијим.

Када се ученици упознају са креативном стваралачком особином језика, то је врло подстицајан пут да и сами испробају то учење које су на тај начин стекли. Ученици се лакше и боље изражавају писмено и усмено.

Вежбања морају бити систематска, јер градиво није ни научено док није добро увежбано.

Ученике стално треба подстицати да своја знања о језику повезују са свакодневном комуникацијом. Коришћење примера из непосредне говорне праксе је веома делотворно, то наставу граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик и језичка појава појављују. Настава на тај начин постаје практичнија, занимљивија, а ствара могућност да се и ученик стваралачки искаже. Методички поступак на часу неколико пута иде од мотивације до сазнања. Овај процес подразумева спајање индукције и дедукције, анализе и синтезе, конкретизације и апстракције, теоријских сазнања и практичне употребе.

Обрада нових наставних јединица тражи следеће методичке радње:

– Коришћење погодног полазног текста, на којем се уочава и анализира одређена језичка појава. То су најчешће литерарни, публицистички текстови, текстови из свакодневне комуникације.

– Употреба разних говорних ситуација и ако је могућа њихова драматизација са учешћем ученика.

– Анализа полазног текста од појединости ка схватању целине или обрнуто.

– Уколико постоје раније научена знања која могу помоћи у разјашњавању и усвајању новог знања, морају се обновити ради лакшег схватања новог градива.

– Илустровање и графичко представљање језичких појмова и њихових односа.

– Дефинисање језичког појма.

– Препознавање, објашњавање и примена новог градива у новим околностима и у примерима које наводе сами ученици.

– Утврђивање, обнављање и примена стеченог знања и умећа.

Наведене методичке радње међусобно се прожимају и допуњују.

Добро је да текст на коме се усваја градиво из граматике буде познат, али уколико није познат, није на одмет да се у оквиру језичке вежбе разговара о њему.

У етапи учења, то јест, стицања нових сазнања, постоје следеће логичке операције: запажање, упоређивање, закључивање, доказивање, дефинисање и навођење нових примера.

Култура усменог и писменог изражавања је једна од најважнијих области Програма. Књижевни текст је најбољи образац изражавања, а граматика с правописом дефинише законе и нормира правила језичког изражавања.

У уџбенику су заступљени најважнији облици усменог и писменог изражавања: приповедање, описивање, излагање, расправа. Сви ови облици треба да се увежбавају у писменом и усменом облику.

У уџбенику је за сваки начин изражавања дат пример и карактеристике текста са задацима за вежбање.

Задатак наставника је да мотивише ученике на истраживачки посао после увежбавања одговарајуће врсте текста. Као извор за налажење може да се користи лепа књижевност, односно књиге, новине, часописи, па и интернет.

Причање је сложенији облик језичког изражавања од препричавања. Препричавати значи репродуковати нешто што је прочитано.

Причати, приповедати о нечему значи стварати садржај о нечему што је доживљено или што је постало као плод маште. Ученик је главни актер у стварању новог текста: бира тему, грађу, распоређује их, селекује важне од мање важних појединости. Писање састава – детаљна обрада и упутство – налази се у „Радној свесци за 7. разред” уз „Читанку”. Ученик у писменој форми прича о догађајима и доживљајима при чему користи елементе композиционе форме и самостално пише план писменог састава у виду теза.

Обради писменог изражавања увек претходе одабрани примери за поједине облике језичког изражавања, о којима на часу треба разговарати, анализирати их и схватити као својеврсне узоре према којима ће се ученици управљати док се припремају да самостално пишу саставе.

Ова област је погодна за повезивање са наставним градивом из књижевности.

Описивање нуди неисцрпне могућности за усавршавање писмености и говорне културе ученика. Описивање је заступљено у готово свим осталим облицима језичког изражавања – приповедању, извештавању, анализи књижевних текстова, филмова, штампе и других садржаја. Ученици често користе у својим саставима ову врсту изражавања.

Ученици треба да увежбају описивање екстеријера, ентеријера, портретисања на основу књижевних портрета. За све три врсте описа у уџбенику „Граматику за 7. и 8. разред”, налазе се примери из књижевних дела. Наставник може сакупљати успешне радове и користити их у свом раду.

Добро је да ученик научи извештајни редослед у описивању, што је добар начин да сваком опису да заокружену, целовиту форму. То је начин да ученик разликује врсте описа и да их сам ствара.

Описивање екстеријера је опис спољашњег простора који имамо у књижевним текстовима „Читанке” за 7. и 8. разред. Описи се не могу тумачити изоловано од контекста у коме су остварени. Тумачење описа екстеријера је веома корисно при самосталном стварању ове врсте описа.

Приложени текст на основу којег се анализира опис екстеријера помаже ученицима да стварају свој опис. Ученици лакше могу да схвате која су битна својства описа неког екстеријера.

У методичком приступу описивања ентеријера нема много разлике у односу на описивање екстеријера.

При састављању описа ентеријера, ученици имају помоћ у уџбенику. Да би ученик добро обрадио задату тему, мора добро да проучи упутства.

На основу анализе књижевних портрета, ученици увежбавају портретисање као врсту састава. Може им се понудити да опишу портрет неке познате личности или особу из непосредне близине, по заједнички сачињеном плану.

Анализирајући књижевноуметничке ликове, ученик ће бити подстицан да уочава појединости у њиховом спољашњем изгледу (физички портрет), да открива њихове карактерне црте (духовни портрет), ситуације у којима се оне испољавају и начине на које су те особине представљене читаоцу.

У поглављу „О језику” ученицима се дају најосновније информације, сазнања о језику као најсавршенијем средству споразумевања. Циљ ове области, која је предвиђена Програмом, јесте да се интересовање ученика усмери на појам „језика”, на његове карактеристике, на улогу језика у животу човека као основног средства споразумевања, на језик као друштвену појаву...

Задатак наставника је да на одговарајући начин мотивише ученика, пробуди његово интересовање разним методама, на пример, фронталним начином рада, радом у групама. Ова област пружа могућност разговора о важности српског језика у животу Срба у Мађарској.

Поглавље на почетку уџбеника „О језику”, подељено је на више тематских јединица. Садржи нова сазнања, нови садржај који мора да се усвоји, а који је ипак делимично познат из животног искуства ученика, њихових запажања, па се треба ослањати и указати на та сазнања да би градиво што ефикасније било разјашњено и усвојено.

У области „Дијалекти српског језика” више пажње и рада изискују дијалекти који су у основи српског књижевног језика.

Помоћу кратког увода из књиге Предрага Степановића „Говори Срба у Мађарској”, имала сам намеру да се ученици укратко упознају са типовима дијалеката којима говоре Срби у Мађарској, али само на информативном нивоу. Овом темом се нисам бавила детаљније, јер сматрам да је за наше ученике у 8. разреду непотребно ићи у детаље. Међутим, ова област пружа могућност да се ученици на истраживачки начин позабаве говором свог места, да сакупљају речи, изразе, да бележе говор свакодневне комуникације, сакупљају називе предмета који се више не користе, појава, радњи, речи у вези са радовима у пољу, нашим православним обичајима, традицијом и начином живота.

Могу се посетити српска гробља, истраживати имена, текстови на надгробним споменицима, на пример, како, којим писмом, односно правописом су написани. Да ли могу да се нађу натписи који су написани пре Вукове реформе, старом азбуком. Можда се у кући чувају неке старе књиге, уџбеници писани језиком и писмом који су можда неразумљиви за ученика 21. века.

На тај начин развијамо осећање припадности нашој заједници, ученици се упознају са чарима истраживања, сазнања нечега о чему су до тада имали мало информација.

Циљ је да ученици уоче да је ћирилица српско писмо од памтивека, и да на овим просторима живе Срби од давнина. Све што имамо, што представља траг нашег живота на овим просторима, што нас идентификује као Србе, треба да чувамо, негујемо и поштујемо.

Приликом изучавања тематске области „Развој српског књижевног језика” треба да се користи „Читанка за 7. разред”. У њој је ова тематика обрађена више из угла књижевности. У „Граматичи” се обазирем само на дешавања у језику, а књижевност и језик су тесно повезани, па морају тако и да се предоче ученицима.

Задаци у радној свесци усмерени су ка утемељивању знања у овој области. Препоручује се да наставник за обраду користи разна наставна средства, као и коришћење школске библиотеке.

У радној свесци се налази задатак који захтева од ученика да напишу и да разликују велика штампана слова азбуке од малих, и велика писана слова од малих. Задатак се чини веома прост и можда сувишан, али пракса друго показује. Онај ко много година ради у настави, примећује да многи ученици не пишу правилно слова, неправилно их

повезују, у току писања мешају велика штампана са малим штампаним словима, писана слова са штампаним словима. Не ради се о рукопису, ученици кажу: „Ја то тако пишем”, него се ради о искварености рукописа, о алкавом односу према писању. Дешава се да у средини речи пишу велико слово. Ова појава није због незнања, него због немарности, алкавости при писању и, нажалост, та појава прелази у навику.

Од ученика треба тражити да пишу писаним словима, поштујући сва ортографска правила. Вук би се растужио када би видео како дозвољавамо да се његов рад не поштује и како се квари његово писмо.

Тема састава „Ћирилица, симбол српског националног идентитета” треба ученике да натера на размишљање о томе зашто треба да дамо предност ћирилици у односу на латиницу. И треба да им је јасно да ћирилица није важна само због тога што је она званично прихваћено писмо, него и због тога што је ћирилица, у ствари, нераздвојиви део нашег бића, органски део наше историје, вере, народног живота, културе, традиције, итд. Ако ученици постану свесни значаја и важности ћирилице, постаће свесни да је она уистину симбол нашег националног идентитета. Наш задатак је да им помогнемо у томе.

Начин писања састава је детаљно обрађен у „Радној свесци” уз „Читанку за 7. разред”. Ако ученици прате сваку етапу у писању, састав ће им бити промишљен, леп, читак и интересантан.

Област „Богаћење речника” првенствено има задатак да ученици, свесно улажући напор, налазе изразе за тематску груписаност. Ова област садржи мноштво разних вежби у радној свесци са циљем да пронађу нове речи, изразе и да их науче. Предлажемо да ове изразе ученици користе тако што ће наставник инсистирати на говорној вежби или задати тему за састав који ће тражити новонаучене изразе.

Лексичке и семантичке вежбе имају за циљ богаћење ученичког речника и стварање могућности за шири избор и поузданију употребу речи. Помоћу ових вежби развија се смисао за нијансе у значењима речи и израза, указује се на разне могућности грађења речи, на њихову синонимност и тематско груписање. Ученици развијају навику да поузданије бирају речи. Оне могу бити усмене и писмене, а најчешће се изводе здруживањем.

Занимљива су вежбања у откривању више особина појединих предмета и појава. Она се могу обављати уз обраду придева, атрибута, епитета, субјекатских и објекатских

скупова речи, а и током припремања ученика за описивање појединих предмета и појава.

Задатком који тражи да се именује што више особина неког предмета подстиче се језичко осећање да се прескочи уобичајено здруживања речи. Ученици треба да се отисну на подручје пренесених значења и стваралачке примене језика. Ученици ће се прво присећати придева који својим дословним значењем казују да су облаци бели, блистави, прозирни, осунчани, румени, јарки, пепељаста, мутни, сиви, тамни, црни, тешки, кишни, ледени, градоносни ... Али кад исцрпу ту врсту могућности, онда немају више куд него да крену према пренесеним значењима. Почеће да наводе метафоричне атрибуте и персонификације, те ће облаци бити ватрени, пламени, зажарени, паперјаста, оловни, разиграни, несташни, претећи, намргођени...

Речи супротног значења (антоними)

Вежбе у проналажењу речи супротних значења обично се придружују обради оних врста речи који обилују антонимским паровима. Такве су именице, глаголи, придеви, прилози и предлози. Обично се ученицима казује једна реч из опречног пара, а они проналазе другу.

Добро је повремено захтевати да ученици употребе поједине антонимске парове у реченицама. При томе ће им се пружати прилике да констатују како су се изразили супротним реченицама или пак контрастима (антитезама).

Вишезначност речи (полисемија)

Вежбе у откривању вишезначности речи имају посебну стилску функцију. За њих је, као и за све остале лексичке и семантичке вежбе, неопходно припремити довољно језичке грађе и подстаћи ученике на истраживање.

После оваквог или сличног почетка, у коме је сагледана ситуациона примена језичке појаве, прелази се на истраживање вишезначности појединих речи. Полази се од слободних лексичких јединица, а ученици своја могућа значења конкретизују помоћу одговарајућих синтагми и реченица. На пример: крило -а птице, мајке, зграде, прозора, авиона, чете, маште; лист – на грани (дрвету), у књизи, на нози, дневни лист (новине), гарантни лист, лист – сечиво на столарским алаткама...

Устаљени фразеолошки облици (идиоми)

Пракса показује да ученици 8. разреда, који су одрасли поред компјутера, телевизора, никако не употребљавају фразеолошке изразе у свом говору (или изузетно мало). Ова тематска јединица може бити веома интересантна за децу, ако се ваљано припреми. У уџбенику илустрације на духовит начин приказују, упоређују дословна и пренесена значења фразеолошког израза, све у циљу да се ученицима привуче пажња, да их лакше запамте и уврсте у свој речник.

Правописне вежбе

Садржај писмених задатака заснива се на знању стеченом из многих извора, у животу и школи. Циљ је претежно умеће, развијено свакодневном говорном праксом, читањем и писањем. Правопис, међутим, подразумева одређена знања и умећа која су непосредном праксом сливена у навику и прешла у исправно поступање. Правописна правила се релативно брзо уче и усвајају без већих тешкоћа, али се навика да им се у пракси удовољи врло споро и тешко развија. Зато је упознавање ученика са правописним нормама само почетак једног врло дугог и истрајног посла који се остварује практичном обуком, односно низом систематских вежбања.

Систематска примена погодних вежбања омогућава да теоријско познавање правописа благовремено пређе у одговарајуће умеће, те да се као стечена радна навика испољи у практичној примени.

Највећа тешкоћа у савлађивању правописа изазивају разлике између изговора и писања. Уобичајено правило фонетског правописа – „Пиши као што говориш, а читај као што је написано” – важи за нашу језичку праксу само у глобалу, јер су одступања од њега врло честа, а самим тим и посебно значајна за удовољавање правописној норми.

Једино је ваљано упутство: „Пиши правилно.”

У савлађивању правописа и удовољавању његовим захтевима изразито важну улогу имају многи наставни принципи, а посебно поступност и систематичност, јединство теорије и праксе, трајност знања и умећа, и свесна активност ученика.

Понављање градива 5. и 6. разреда налази се испред нове области у којој се обрађује синтакса. Ученици могу и треба при понављању да користе уџбеник из којег су учили претходне две године, да би поновили већ научено.

Обрада реченица у 7. разреду није лак посао. Основна је тешкоћа у изналажењу погодних текстова и материјала од којих се полази при уочавању језичких појава а који служе за анализу и увежбавање.

Завршену, самосталну комуникативну целину може представљати једна независна предикатска реченица (са глаголом у личној облику) која самостално преноси једну информацију: Напољу сија сунце. Веома је топло.

Садржај ове две реченице, које самостално преносе по једно обавештење, могу се повезати у сложени исказ. Тада ће њихови садржаји, удружени и међусобно сагласни, пренети два обавештења као јединствену поруку и осликати једну сложу ситуацију: Напољу сија сунце, веома је топло.

Ове две реченице можемо повезати у сложени исказ и тако да се истакне супротност њихових садржаја: *Напољу сија сунце, а није ни мало топло.*

Створићемо другачији однос међу садржајима реченица ако кажемо: *Сви се сунчају, само је Нађа села у хладовину.*

Важно је да ученици запазе како су у свим овим случајевима појединачна обавештења међусобно равноправна, једнако важна за јединствену поруку па се и реченице којима су пренесена обавештења налазе у међусобно независном, напоредном односу.

Напоредним односом реченице (две или више) и њихови садржаји повезују се као делови нове, шире целине (сложеног исказа), а по саставу и функцији су равноправни и напоредни. Али, и на то треба ученицима скренути пажњу, сложени исказ није резултат обичног низања појединачних, независних, самосталних реченица. При њиховом низању долази до извесних промена: укида се граница првобитних реченица које су у усменом говору биле обележене посебном интонацијом и спуштањем гласа на крају сваке појединачне реченице (то показује да је порука завршена, заокружена), а у писању свака је реченица писана великим почетним словом на почетку и са тачком на крају реченице. Добија се ново јединствено значење сложеног исказа.

Са ученицима треба да разматрамо и повезивање реченица и на други начин – тако што једној реченици дајемо преимућство над другом, када се стварају реченице зависног односа: Иако напољу сија сунце, није ни мало топло. Тежиште информације је на реченици: Није ни мало топло. Реченица која је прва по реду само прати главну реченицу и означава околности које не погодују остварењу садржаја глагола главне

реченице (а он се ипак остварује). У зависности од тога шта је за говорника у неком тренутку важно, ове реченице могу имати и обрнути однос.

Развијајући код ученика разне вештине и умећа, треба посебну пажњу да поклонимо писмености, јер писменост није дар од Бога. Писменост је резултат дуготрајног континуираног учења и вежбања. И у уџбенику је наглашено да је употреба ове вештине свакодневна потреба човека. Треба да пишемо молбе, аутобиографију, да се дописујемо, да пишемо реферате, разне саставе, итд. Ако то није јасно, граматички правилно речено и написано, не може да изврши своју улогу.

Треба ученицима наглашавати да се култура усменог и писменог изражавања постиже читањем добрих књига и дела уметничке вредности. Треба наглашавати да је читање, са једне стране, веома корисна забава, има васпитну улогу, а са друге стране, богатимо свој језик, изграђујемо свој стил.

Данашње време карактерише криза читања, зато наставник мора наћи начин да ученик заволи читање. Нажалост, често нам се чини да је ово преамбициозан задатак када као „супарнике” имамо развијену технику, којој су деца вичнија од нас. Али морамо све покушати, јер ће нам деца неписмена завршити основну школу.

Ученике треба учити да читају (намерно не користим свршени облик глагола „читати”, да разумеју оно што су прочитали, јер је то основа знања, напредовања. Морамо их тестирати, проверавати путем разних вежби, да читају са пажњом и да уочавају вредности мисли и лепоту језичког израза.

За читање и разумевање текста, одабрала сам текст Бошка Ивкова „Читанка Војводине – О трави и недељи”. Текст изискује пажљиво читање. Текст је кратак, али није лак ни за читање, ни за разумевање. Садржи неколико мање познатих речи за ученике, па и они сами могу потражити објашњења у речнику, а може и наставник да им помогне у томе.

Уочивши садржајне појединости, ученик треба да дође до сазнања шта за писца значи крај где је рођен, колико му значи природа, биљке, људи и каква осећања и успомене буде у њему.

Није довољно само да читају него треба и да пишу, да састављају разне типове писаних текстова.

Начин писања састава је детаљно обрађен у „Радној свесци” уз „Читанку за 7. разред”.

Ученике треба водити ка том сазнању да морају да воде рачуна о правилима одређеног писаног текста и да много вежбају.

У 8. разреду упознају се са функционалним стилевима, па тако и са новинарским, журналистичким стилем. После научног из уџбеника, ученици сами треба да налазе текстове из новина, како из Србије, тако и из наших домаћих новина, Календара, итд. Треба да уоче карактеристике одређене врсте текста, па могу покушати и сами да напишу (вест, извештај, репортажу).

Услов да ученик добро уради задатак, јесте да мора добро да познаје материју (нпр. из школског живота) и да је јасно исказе, јер ће иначе све деловати нелогично и конфузно, а то никако није одлика публицистичког стила.

Дешава се да ученик промаши тему – зато је први корак да прочита сам наслов и да схвати о чему треба да пише.

Акцент обрађујем као посебну наставну јединицу, јер сматрам да на овај начин ученици лакше могу да уоче разлике међу акцентима и разлике у акценту, разлике акцентовања речи и реченице у српском и у мађарском језику. Ову наставну јединицу на одговарајући начин треба припремити. Текст који је наведен као пример или као полазни текст за обраду овог градива мора изражајно да се прочита (у томе ће бити од велике помоћи аудио-материјал, на којем се налазе текстови који су правилно акцентовани).

У „Радној свесци” се налазе вежбе које поступно доводе ученика до препознавања акцента у речи. Некада им је тешко да одреде који је наглашени слог, а који није. Када то увежбамо, треба да скренемо пажњу да постоје слогови у речи који имају дужину, али нису под акцентом.

Следећи корак је да препознају који су кратки, а који дуги слогови. Ученицима треба навести много примера да би могли да чују разлику у дужини.

И трећи корак је када ученике наводимо да препознају силазне и узлазне акценте.

Иако постоје правила где у речи може да се налази одређена врста акцента, веома је тешко да ученици то сами одреде, зато треба наводити јасне примере и много вежбати.

- Акценти се према трајању изговора наглашеног слога деле на дуге и кратке.
- Према кретању тона деле са на узлазне и силазне.
- Постоје и неакцентоване речи, на које може прећи акценат (ако је неакцентована реч испред акцентоване).

Треба тражити парове речи где ће ученици запазити промену акцента:

- у множини именица у односу на једину и нека објасне у чему је промена:

рука – руке
 звезда – звезде
 нога – ноге

- номинатив-акузатив:

вода – воду
 зора – зору
 трава – траву
 глава – главу

- номинатив-генитив-датив:

живот – живота – животу
 човек – човека – човеку

- мушки род, женски род, средњи род:

зелен(и) – зелена – зелено

- инфинитив-презент:

писати – пишем
 чувати – чувам

Треба да акцентују речи према њиховим значењима:

купити (скупљати) – купити (набављати нешто плаћањем)
 коњетина (велики коњ) – коњетина (коњско месо)
 лук (поврће) – лук (део оружја)
 град (смрзнуте капи кише) – град (насеље)

Овај „Приручник” даје само неколико савета и упутстава за обраду тематских области

и неких тематских јединица.

Наставник мора за сваки час да се припреми како би се успешно остварили захтеви предвиђени Програмом.